

KAD ŽENU OBUZME GNEV

MATJE MENEGO

Prevela s francuskog
Kristina Koprivšek

■ Laguna ■

Naslov originala

Mathieu Menegaux
FEMMES EN COLÈRE

Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 2021
Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

„Tako je porota, to najsnažnije sredstvo vladavine naroda,
takođe najefikasnije sredstvo kojim se narod uči da vlada.“

Aleksi de Tokvil
O demokratiji u Americi, 1840.

Ženski zatvor u Renu

24. jun 2020.

Dvadeset godina.

Nisam napisala nijedan red od onog dana kad su mi žandari pozvonili na vrata da mi uruče rešenje o zadržavanju, pre bezmalo tri godine. Nisam nikad vodila dnevnik, a oduvek sam više volela film nego književnost. „Čemu pisanje moje priče?“, govorila sam sebi. Istraga, pritvor, zahtevi za oslobađanje, kraj istrage, upućivanje na porotni sud, sva ta iskušenja morala su se okončati. Hapiend, nije moglo biti drugačije. Svakako, sudbina mi ovih poslednjih meseci uopšte nije bila naklonjena, ali nikad nisam izgubila nadu. Samim tim, pisanje mi se činilo izlišnim. Nisam nimalo imala želju da iznova ponavljam, objašnjavam, pravdam svoje postupke još jedanput pošto sam toliko pokušavala da me svi akteri pravde razumeju, bezuspešno. Nisam u stanju da osećam kajanje, dobili su samo ono što su zaslužili, ti kučkini sinovi. Šta bih još mogla dodati? Reći da sam sve to vreme verovala kako će moj proces biti konačno prilika da me shvate. Da me čuju, pre nego saslušaju. Kakvo razočaranje!

Dvadeset godina.

Zahtev je zazvučao kao osuda, razbijajući u paramparčad te velike nade. Zašto da živim ako moram da provedem još toliko godina iza ovih zidova? Neću imati snage za to. Moj slučaj čak ni drugima neće biti od koristi. Imam još nekoliko sati do presude. Nikad nisam pisala, ali želela bih da moj glas ostane. Da me nadživi, u slučaju da ne podnesem šok. Dosad sam se izražavala samo sporadično, u okviru pripremljenih i formalnih saslušanja. Iznosila sam činjenice, ali niko ne zna šta sam *osećala*. Sad imam potrebu da ispričam, posvedočim, prenesem svoja osećanja. Zbog drugih. Zbog sebe. Kako bih ugušila strah koji me davi otkad sam čula ove dve reči:

Dvadeset godina.

S visine tog podijuma, koji označava nadmoć javnog tužilaštva spram optuženičke klupe, tužilac je izrekao: „Dvadeset godina“. Sa svojom besprekornom bradom, svojom odorom grimizne boje, na grudi razmetljivo prikačenom medaljom Legije časti i s uglađenom rečitošću, izneo je svoje zaključke prikazujući me kao varvarku. Poigravajući se rukavima, vratio se na etimologiju te reči koju su Grci koristili za označavanje svih tuđih naroda. Svojim zločinom, po njemu, svojevolumno sam odabrala da isključim sebe iz naše civilizacije. Iz usta građanina odlikovanog najvišim priznanjem naše zemlje, taj proces „varvarstvu“ već je zvučao poput osude. Međutim, ja sam se osećala kao građanka, kao neko ko ima sva građanska svojstva. Ja, Matilda Kolinjon, rođena u Ruanu 2. oktobra 1985, razvedena, majka dve devojčice. Ja, nekadašnja stažistkinja u bolnici u Parizu, lekar-ginekolog u Bolničkom centru u Vitreu do smeštanja u pritvor. Ja, žrtva dvojice čudovišta. Ja, lišena slobode već gotovo tri godine, u iščekivanju, u neprestanom iščekivanju rešenja o oslobađanju, ili ubrzanja procedure, ili podizanja optužnice protiv mojih napasnika, uzalud. Ja koja

nikad nisam odricala niti nastojala da sakrijem svoje postupke, ni tokom zadržavanja ni tokom čitave istrage. Ja koja sam odgovarala na pitanja suda bez ogorčenosti, bez mržnje, ne zataškavajući ništa od nasilja koje sam pretrpela niti od onog koje sam zatim počinila. Ja koja sam verovala, naivno, da bi ljudi mogli pokazati milost kad mi već ne daju oprostaj. Varvarka, dakle. Naposletku, kao da to nije bilo dovoljno, optužili su me da sam hladna, proračunata nakaza, nesposobna za kajanje i lišena savesti. Trebalo bi pitati moje kćeri, koje toliko vole kad im pričam priče za laku noć o porodici dabrova, narandžastoj kravi, riđem piletu, pre nego što mi sloboda bude oduzeta. Trebalo bi pitati mog bivšeg muža, zbog kog sam odbila ponudu za posao bolničkog lekara u Univerzitetkom bolničkom centru u Avinjonu kako bi on mogao i dalje da ostvaruje svoje pravo na viđanje dece ne odričući se pritom svoje radionice za izradu nameštaja. Pitajte i moje pacijentkinje, kraj kojih sam bila u bolnim trenucima, koje sam držala za ruku dok su se vraćale u život obaveštavajući ih o najboljem, „uspeli smo da izvadimo ceo tumor“, ili o najgorem, „uprkos svim našim naporima, nismo uspeli da spasemo vašu matericu“.

Dvadeset godina.

Završno izlaganje je trajalo možda četrdeset pet minuta. Koliko je to dana kazne zatvora po minutu govora? Dvadeset godina iznosi sedam hiljada tri stotine dana. Svake večeri za stolom, moj otac je zahtevao da vežbam računanje iz glave: „Matilda, da bi uspela u životu moraš da znaš da računaš brzo i tačno.“ Sedam hiljada tri stotine podeljeno sa četrdeset pet, to mora biti oko sto šezdeset dana. Više od pet meseci lišavanja slobode za svaki minut tog izlaganja! Na moju nesreću, tužilac se pokazao kao izvanredan govornik. Smenjajući krešendo i andante, zadao je završni udarac jednom beskrajnom aposiopezom kako bi bio

siguran da je privukao pažnju čitave sudnice pretvorene u uvo. Konačno, prekide nagoveštavajuću tišinu: „Dvadeset godina.“ Pomislila sam da ću se onesvestiti i pre nego što sam čula kako od suda traži da se doda i period od dvanaest godina bez prava na skraćanje kazne. Moj advokat me je pak bio upozorio. „Nemojte čitati novine, Matilda, na porotnom sudu prevlađuje samo i isključivo pravo, a ne javno mnjenje.“ Za moj zločin se u teoriji može dobiti trideset godina kazne zatvora, ali moj branilac je želeo da zvuči ohrabrujuće. „Tužilac neće ići tako daleko, neće tražiti maksimalnu kaznu iz straha da mu porota ne skoči za vrat. Ovo vam je prvi zločin, to vam ide u prilog. U najboljem slučaju tražiće pet godina, u najgorem dvadeset.“ Kakav prilog!

Dvadeset godina.

Mentalno sam se pripremila na deset godina odbijajući da zamislim u celosti granice intervala koje je spomenuo moj advokat. Iz sujeverja sam izvela brzinsku simulaciju u neverovatnom slučaju petnaestogodišnje kazne, izvanredno stroge presude spram prognoza sudskih hroničara. Računajući skoro tri godine provedene u pritvoru i ciljajući na polovinu kazne zbog primerenog vladanja, izašla bih za pet godina najviše. A to je u mom umu bio najgori scenario. Konstans će imati četrnaest godina, Žili dvanaest. Biću kraj njih u pubertetu, prva ljubavna uzbuđenja, odabir škole. Ništa neće biti lako, veze će morati iznova da se izgrade, moraću da povratim njihovo poverenje, ali nije me napuštala nada da ću i dalje imati priliku da učestvujem u obrazovanju svojih kćeri, da ću imati uticaja na njihovu sudbinu, na njihov život žene, i to ne izdaleka u isprekidanim dijalozima bez prisnosti, u bezdušnim sobama za posete ili tokom odviše kratkih boravaka u porodičnoj jedinici. Kako god bilo, radilo se o najgoroj mogućnosti. Krišom sam

gajila nadu o milosrdnijoj kazni, koja će mi dopustiti da ponovo budem sa svojim devojkicama najkasnije za dve godine.

Dvadeset godina.

Od toga dvanaest godina bez prava na skraćanje kazne. Konstans i Žili biće punoletne kad izađem. Za njih ću biti samo avet, odsustvo, žal, glupa sebična osvretnica koja ih je napustila iz oholosti ili zaslepljenosti.

Dvadeset godina.

Na početku krize s virusom korona, u karantinsko proleće, smešila sam se pri pomisli na to kako se sad čitava Francuska našla iza rešetaka. Bez zveckanja svežnjeva ključeva doduše, ali poput mene, lišena slobode. Ne više od jednog sata fizičke vežbe, u krugu do jednog kilometra od mesta stanovanja, pod pretnjom izricanja opomene, a potom i zatvaranja u slučaju ponavljanja prestupa. Moj režim je bio milostiviji, s dva sata svakodnevne šetnje! Manje sam se smejala kad je počela da hara smrt. U ženskom kaznenom zavodu epidemija je odnela sedam zatvorenica i jednu stražarku a da se niko nije potresao. Ali ja sam bila pošteđena. Iz dubine svoje ćelije videla sam u tome sudbonosni znak. Popiću simboličnu kaznu. Proglasiće me krivom, iz principa, i osuditi na pet godina od kojih dve uslovno i hop, izaći ću slobodna iz sudnice, s obzirom na odležan pritvor. Slobodna. Žandari neće morati da mi stave lisice za naredni transfer. Neću morati da pognem glavu u znak pokoravanja kako ih ne bi odviše stegli. Koraću uzdignute glave izlazeći iz suda. Otići ću kao slobodna žena da potpišem rešenje o otpuštanju iz zatvora i pokupim lične stvari. Ali zlokobno proročište je progovorilo. Zastupnik javnog tužilaštva niti je advokat niti je nezavisan. On je sudski uposlenik, ali i zastupnik opšteg interesa. Može li mi neko objasniti u čemu se sastoji opšti interes mog zatvaranja na dvadeset godina? Zašto ga virus nije odneo, tog prvaka scene?

Dvadeset godina.

Moj advokat se okrenuo ka meni. Učinilo mi se da vidim sažaljenje u njegovim očima, i to sam mu zamerila. Marim ja za njegovu brižnost, meni je potrebna njegova agresivnost, njegova borbenost. Uveravao me je kako ne treba da se brinem, da će sutra on izložiti završnu reč, da će štampa već večeras stati na moju stranu, dalje sam zaboravila, ne verujem mu, ne verujem mu više.

Dvadeset godina.

Plašim se. Prvi put od svog napada uplašila sam se. Plašila sam se na sudu ovog popodneva i plašim se u svojoj ćeliji, ovde, večeras. Pa ipak, nisam zadrhtala kad sam svodila račun s ona dva nitkova. Nisam zadrhtala kad mi je žandarmerija pozvonila na vrata. Nisam zadrhtala kad je javni tužilac odlučio da pokrene istragu protiv mene. Nisam zadrhtala kad su mi oduzeli ljudskost na ulasku u zatvor, na reči „svucite se, okrenite se, nakašljite“. Plakala sam od besa kad sam shvatila da će moja dva napasnika izbeći sudsko gonjenje, ali se nisam srušila. Nisam zadrhtala na svako odbijanje mojih zahteva za puštanje na slobodu. Nisam zadrhtala čitajući optužnicu, niti tokom svedočenja mojih silovatelja, niti tokom izlaganja njihovih dveju advokatica. Ali nasred ročišta, te dve reči koje je izgovorio zastupnik javnog tužilaštva dotukle su me. Dvadeset godina. Nada me je odjednom napustila. Počela sam da drhtim. Naježila sam se, osetila znoj kako mi orošava slepoočnice. Sasvim sam izgubila prisebnost u trenutku kad je, naprotiv, trebalo da gledam porotnike pravo u oči, sigurna u svoje pravo i uzdajući se u njihovu samilost.

Dvadeset godina.

Sad sam upropašćena. Neću uspeti. Nemam više snage. Bes se u meni ugasio. Znala sam da je bitka pošla naopako, nisam

idiot. Nisam očekivala lovorov venac ni pljeskanje rulje. Zločin je počinjen i zaslužujem kaznu. Ali ne dvadeset godina. Ne moj život. Ne drugi put. Oni su mi ga oduzeli, moj život. A šta je s njima? Mojim napasnicima? Oni sviraju savršenu partituru. Ne kliču, ne razmenjuju saučesničke poglede. Uživali su se u svoju ulogu žrtve s velikim „Ž“. Žrtve jedne varvarke. Žrtve žene koja zaslužuje da bude osuđena na dvadeset godina kazne zatvora. Đubrad jedna!

Dvadeset godina.

Sutra će moj advokat izneti završnu reč. Sutra će devet muškaraca i žena odlučivati o mojoj sudbini. Treba čekati čitavu noć. Sutra se čini tako daleko.

Palata pravde u Renu – Porotni sud
25. jun 2020.

– Glavni pretres je završen. Nalažem da se predmet postupka preda u ruke gospodinu Marijelu, sudskom pisaru, osim odluke o upućivanju na porotni sud, koja će se zadržati zbog većanja.

Predsednik Porotnog suda u Renu, Kleman Laržeron, okončao je time prvi čin ovog postupka: četiri dana žustrog glavnog pretresa u posebno uređenoj sudnici kako bi se omogućilo prisustvo javnosti uz poštovanje mera fizičkog rastojanja, budući da prestanak karantina na to obavezuje. Zadovoljan je tokom ročištâ gde su zainteresovane strane uspele da se izraze s ubedljivošću i oštrinom, svakako, ali bez mržnje i preterivanja. Laržeron predsedava Porotnim sudom u Il e Vilenu već šest godina, u ritmu kvartalnih petnaestodnevnih zasedanja, ovo mu nije prvi medijski proces. Prodefilovale su pred njim razne ubice, obijači kombija s minobacačima, silovatelji, pedofili, najgore hulje kao i pošteni ljudi uhvaćeni u vrtlog koji vodi do kobnog činjenja dela. Ali uvek su u pitanju bili

pojedinci, svaki sa svojom ličnom pričom. Nikada do sad nije morao da sudi *simbolu*. Matilda Kolinjon je više od optužene, postala je neko ko razotkriva stanje društva post #MeToo.

Laržeron je čvrst, krupan i lepo građen, fizičkog izgleda igrača ragbija s treće linije, koji je u suprotnosti s prodornim pogledom čoveka koji mora da ogoli tajne duše. Odmerava sav teret koji u tom trenutku nosi na plećima. Svi najčuveniji francuski sudski hroničari su ovde u Renu zbog onog što bi moglo postati proces decenije. Interesne grupe preplavljaju društvene mreže porukama i podstiču svoje članove da zagreju mnjenje do usijanjanja. Nema ni jednog jedinog Francuza koji nema mišljenje o tome kakav bi ishod trebalo da ima ovaj proces. Predsednik stavlja naočare kako bi naglas pročitao pitanja na koja porota mora da odgovori. Tri pitanja o krivici optužene kao i redosled po kom će porotnici na njih odgovarati bili su predmet nategnutih pregovora između oštećenih strana, javnog tužilaštva i odbrane. Tri strane u postupku u tišini klimaju glavama dok Laržeron ponovo čita.

Kraj prvog čina. Drugi čin će se odigrati nakon obraćanja poroti, tog svečanog trenutka koji publika na suđenjima s porotom grozničavo iščekuje kao što gomila vernika na službi čeka da sveštenik podigne hostiju kako bi mogli kleknuti i izviti vratove. Sudija skida svoje naočare za čitanje, spušta ih pred sebe, pročišćava grlo, okreće glavu zdesna nalevo gledajući svakog porotnika ponaosob, pre nego što sigurnim i smirenim glasom izrecituje:

– Dame i gospodo porotnici, pre nego što se povučemo na većanje moram vam saopštiti sledeće uputstvo: zakon ne traži od sudija i porotnika u sastavu porotnog

suda da polože računa o načinima pomoću kojih su došli do uverenja, ne propisuje im pravila na koja se posebno moraju osloniti celovitost i dostatnost dokaza; propisuje im da sami sebe ispituju u tišini i sabranosti i da potraže u iskrenosti svoje savesti kakav utisak su na njihov razum ostavili dokazi izneti protiv optuženog i stavovi njegove odbrane. Zakon im postavlja samo to jedno pitanje koje sadrži svu meru njihovih dužnosti: „Da li ste u dubini duše uvereni?“

Kolektivna mašta krivičnih procesa u Francuskoj dugo je održavana senzacionalnim aferama prenošenim u štampi, od Plavobradog iz Gambea, Anrija Landrua, preko doktora Petioa i sestara Papen do zavodnika-ubice Eugena Vajdmana te Gijoma Sezneka i Gastona Dominičija*.

* *Henri Désiré Landrou* (1869–1922), francuski serijski ubica čije su žrtve bile imućne žene, zbog čega je nazvan „Plavobradi“, osuđen je na smrtnu kaznu zbog ubistva jedanaest žrtava i pogubljen giljotiniranjem.

Marcel André Henri Félix Petiot (1897–1946), poznat kao doktor Petio, osuđen je na smrtnu kaznu i giljotiniran zbog ubistva s predumišljajem 27 osoba, krađe i zasede u periodu od 1942. do 1944. Žrtve su bile mahom Jevreji koji su bežali pred nacističkim režimom i kriminalci.

Christine (1905–1937) i *Léa Papin* (1911–2001) osuđene su za dvostruko ubistvo svoje gazdarice i njene kćeri, u čijoj službi su radile kao kuvarica i sobarica, 1933. godine. Preuzevši zločin na sebe, Kristin je najpre osuđena na smrtnu kaznu, zatim pomilovana i osuđena na prinudan rad, dok je Lea osuđena na prinudan rad.

Eugen Weidmann (1908–1939), nemački zločinac i serijski ubica koji je giljotiniran u Francuskoj 1939, što je bilo poslednje javno pogubljenje u tog zemlji.

Guillaume Seznec (1878–1954), osuđen na doživotan prinudan rad zbog falsifikovanja privatnih dokumenata i ubistva političara i poslovnog čoveka Pjera Kemenera.

Gaston Dominici (1877–1965), osuđen na smrtnu kaznu, zatim pomilovanjem na doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva tri člana porodice britanskih turista. (Prim. prev.)

Od šezdesetih godina pak uticaj američkih produkcija odneo je prevagu čuvenim filmovima poput *Dvanaest gnevnih ljudi* ili *Presuda* i navalom sudskih serija poput *Dobre žene* ili *Dva lica pravde*. Pod uticajem takvih slika, oni koji nikad nisu učestvovali u većanju vole da zamišljaju lik upornog porotnika, onog koji je umeo da vidi nešto što niko pre njega nije uočio, sposobnog da preobrati svoje najotpornije kolege jednog po jednog i da ih ubedi u prisutnost „osnovane sumnje“, pa makar ih primorao da tu provedu zaredom nekoliko dana i noći. U Sjedinjenim Američkim Državama porotnici su prepušteni sami sebi i moraju doći do jednoglasne presude u četrdeset osam od pedeset država. Stvarnost većanja u Francuskoj je prozaičnija: u sastavu porote je šest porotnika i troje profesionalnih sudija, u prvostepenom postupku. Narod je suveren, naravno, ali zakonodavac je smatrao korisnim da bude vođen prisustvom sudijâ tokom većanja. Što se tiče presude o krivici, nije potrebno da bude jednoglasna. Presuda počiva na dvotrećinskoj većini, šest od devet porotnika. Ako je porota glasala za krivicu, dolazi pitanje kazne, a ni tad nije potrebna sloga. Naprotiv, dovoljna je prosta većina za njeno određivanje, odnosno pet od devet glasova, uz jedan izuzetak: ako porota naginje ka maksimalnoj kazni, obavezna je dvotrećinska većina.

Uticaj koji u porotama imaju profesionalne sudije je znatan. Mada se troje sudija ne poznaje na početku zasedanja, zajedničko im je vladanje pravom i aura odore. Dakako, tokom većanja, predsednik će svakog ohrabriti da se izjasni, osigurati da rasprava krene svojim tokom, ali porotnicima je teško da u sebi vide legitimnost. Na samom ulasku u sudnicu zdrobi ih dekorum: nagizdani

u svojim crvenim odorama, predsednik i tužilac predstavljaju ustanovu, moć, znanje. Istog časa, osećajući se niže na lestvici, obični građani neće sebi dopustiti da se suprotstave sudijama oko „tehničkih“ elemenata slučaja. Eto zašto najčešće prevladuje pravo na suđenjima s porotom. Slučaj Žaklin Sovaž* je jedan primer, osuđena u prvom stepenu, zatim i u drugom, uprkos narodnom saosećanju izazvanom kampanjom oko njenog slučaja koju su orkestrirale njene braniteljke. Avaj, ništa nije pomoglo. Dva puta zaredom, dva puta deset godina kazne zatvora, iz istog razloga iz kog se ne može pozivati na legitimnu odbranu ako nema srazmernosti i istovremenosti odgovora na nasilje. Mnjenje se može pokrenuti, štampa umnogostručiti tiraže, političari zauzeti televizijske podijume, pravda primenjuje tekstove koje je zakonodavac dao da se izglasaju. Naposljetku treba reći da suđenja s porotom u Francuskoj nisu poznata po svojoj blagosti, pošto više od 90% optuženih ode sa suđenja s izrečenom kaznom**.

U procesu Matilde Kolinjon, u Renu, advokati oštećenih, dve žene, Silvi Renuar i Lejla Hamzi, posmatraju šest narodnih porotnika dok im predsednik Kleman Laržeron čita član 353 Krivičnog zakonika i njegovo pozivanje na čuvano „uverenje u dubini duše“. Trude se da procene stanje duha tih građana pre nego što odu u sobu za većanje. Kao praktičarke vične sudnici, obe se klade na istu stvar: troma sudijama, predsedniku i njegovim dvoma

* *Jaqueline Sauvage* (1947), osuđena 2012, zatim pomilovana 2016. za ubistvo svog supruga Norbera Maroa zbog porodičnog i seksualnog nasilja. (Prim. prev.)

** U periodu od 2010. do 2014. od 2856 suđenja s porotom u Francuskoj, 2703 su okončana krivičnom presudom.

zamenicima, biće važno da se poštuje pravo i učiniće da tas prevagne u korist krivice. Osim troje članova suda, advokaticama Renuar i Hamzi dovoljno je dakle da tri porotnika budu uverena u tu krivicu kako bi se postigla većina od šest glasova i optužena će biti osuđena. Tri porotnika. Puka formalnost! Dve advokatice se pak osećaju manje samouvereno u pogledu kazne. Zločini za koje se ovde sudi uređeni su članovima 222-1 i 222-5 Krivičnog zakonika, i tužilac ispunjava svoju dužnost kad traži kaznu za primer, ali teško je zamisliti da porota doslovno sledi njegove preporuke. Dvadeset godina, to bi bilo neočekivano kao naknada za njihove usluge. Petnaest, blistava pobeda. Deset, relativno razočaranje. Manje? I ne pomišljaju, nepojmljivo u njihovim očima. Činjenice su dokazane, Matilda Kolinjon biće osuđena, a njihove kancelarije zakrčene klijentima. Jer to je jedini cilj kom teže advokatice Hamzi i Renuar. Odlučile su da brane ova dva čoveka zbog medijskog odjeka afere i uticaja na njihove karijere, ne iz ličnog ubeđenja. Ne umanjujući ni patnju ni pustošenje koje su prouzrokovala dela optužene, uopšte ne osećaju empatiju za dve „žrtve“. Dve advokatice dobro znaju da su odabrane prevashodno jer su žene, i njihovi klijenti to nisu krili. Svesne takođe da ih medijski vrtlog neće štedeti, ipak su potcenile agresivnost izazvanu upravo činjenicom da su žene. Nisu prestajale da budu meta žestokih napada. Neke predstavnice militantnih udruženja za prava ženâ ne ustručavaju se da ih obeleže kao „kolaborante“ i prete im odmazdom u slučaju osude Matilde Kolinjon. To neprijateljstvo opterećuje i njih i njihovo okruženje. Srećom, kraj je blizu. Porota će se povući. Ovo je poslednja prilika za dve zastupnice oštećenih

da temeljno prouče lica. Uhode znake nervoze, poglede uprte u sudsko veće samo kako bi se izbegao svaki kontakt očima s optuženom. Zaustavljaju se na porotnicima koje su identifikovale kao potencijalne saveznike, na onima koji neće pokleknuti u trenutku kad se mora primeniti zakon. Žele da ih osnaže u njihovoj rešenosti. Znaju koliko njihova odluka može biti krhka u momentu glasanja da se jedna žena pošalje iza rešetaka na dvadeset godina.

Svaki put pred početak zasedanja porotnog suda organizuje se obuka za tridesetak pozvanih porotnika, čak i pre nego što nasumično budu izvučeni da učestvuju u planiranim procesima. Dovode ih pred sudije, advokate, tužioce koji će im pružiti neophodne alate za dobro razumevanje velikog sudskog pozorišta čiji će glumci postati. Predlažu im takođe da posete zatvor. Tako je šest porotnika u postupku Kolinjon otišlo na sâm kraj industrijske zone puta za Lorjan, između Rena i Vezena le Kokea, da poseti nov-novcijat kazneni zavod Ren-Vezen. Udaljena od grada, izgrađena na nekadašnjoj lokaciji klanice, ta ustanova je 2010. godine zamenila zatvor „Žak Kartije“, trošan, grozan i prenatrpan. Uprkos pastelnim bojama unutrašnjih zidova bedema, koje treba da „ublaže šok zatvaranja“, porotnicima su se urezali u pamćenje impozantna betonska osmatračnica visoka osamnaest metara, tri aluminijumska dimnjaka kotlarnice koji podsećaju na dimnjake od cigala u koncentracionim logorima, opsedajući zvuk električnih brava, krici zatvorenika, uporan, oštar, napadan miris u kom se mešaju znoj i strah, prljavština zidova, rešetke kud god pogled seže, mreža protiv helikoptera koja obezbeđuje dvorište za šetnju, promiskuitet i konačno koža boje papir-mašea toliko svojstvena

zatvorenicama s „dugim kaznama“. Porotnici su svesni da će njihova presuda optuženicu odmah poslati u zatvor na dugi niz godina, pa čak i oni koji smatraju da zaslužuje tešku kaznu u skladu sa zakonom mogli bi na trenutak oklevati pre nego što palac okrenu nadole. Upravo tog oklevanja plaše se advokatice oštećenih.

Dok se na naspramnoj klupi advokat optužene Viktor Delanoa nada, naprotiv, da će njegova klijentkinja imati koristi od te neodlučnosti. On računa na ljudskost ženâ i muškaraca koji čine ovu porotu. Sudnica je i dalje puna, ali najednom je zavladao tišina. Uputstvo sudije porotnicima svakog ponovo vraća u stanje običnog, grešnog smrtnika. Bilo da je u pravu ili ne, nije važno, ako je u dubini duše došao do uverenja. Članovi porote su sami spram svoje savesti u trenutku kad ustaju i prate predsednika u sobu za većanje. U tom istom času Delanoa se kladi na veru u čovečnost. Čovečnost koja nekog porotnika može navesti da odbije da osudi jednu ženu na dvadeset godina kazne zatvora. Kao što je Rober Badenter naložio porotnicima u gradu Troa da „život čoveka ne prepolove nadvoje“ u procesu protiv Patrika Anrija* 1977, tako je Delanoa opominjao članove svoje porote ovde u Renu da ne pošalju iza rešetaka ženu za koju svi znaju da ne predstavlja opasnost po društvo. Na zahteve oštećenih i tužioca koji su ih pozivali da daju primer, odgovorio je:

* *Robert Badinter* (1928) francuski političar, advokat, esejista i profesor prava borio se za ukidanje smrtne kazne, koja je 1981. za vreme njegovog mandata kao ministra pravde ukinuta. S tom težnjom se i prihvatio da bude jedan od dvojice branilaca Patrika Anrija (*Patrick Henry*), koji je zahvaljujući njemu izbegao smrtu kaznu za otmicu i ubistvo sedmogodišnjeg dečaka i osuđen je na kaznu doživotnog zatvora. (Prim. prev.)

„A da je vaša kći, vaša sestra tamo, u optuženičkom boksu, iza tog blindiranog stakla, da li biste želeli da bude *simbol*? Smatrate ispravnim da bude osuđena za primer? *Pravda* vam nalaže da je osudite na tešku kaznu. *Čovečnost* bi morala da vas navede na samilost prema toj ženi koja je priznala činjenice i koja je već kažnjena. Dakle, šta ćete izabrati? Hoćete li biti *pravednici*? Ili ćete biti *pravedni*?“

Delanoa je seo nakon izlaganja svoje završne reči i od tada, poput svojih koleginica preko puta, na klupi oštećenih, posmatra porotnike poslednji put u nadi da će u njihovim očima nazreti solidarnost koju priziva u svojim željama. Odnosno izazvati je, ko zna? Čim tih šest muškaraca i žena ustanu, biće prekasno. Predstavnici suverenog naroda okrenuće mu leđa, uputiti se ka sobi za većanje i iz nje izaći tek s presudom. I on je računao, gubio se u nagađanjima i verovatnoćama. Od samog početka procesa misli kako će slučaj njegove klijentkinje pridobiti žene. Žrebom izvučena porota broji četiri žene i dva muškarca. Javni tužilac je odlučio da ne traži izuzeće žena nasumično izvučenih od trideset pozvanih porotnika kako bi izbegao optužbe za seksizam. Dok se Delanoa usudio da traži izuzeće dva muškarca, što je dovelo do ove većinski ženske porote: slučajno izvučene četiri žene i dva muškarca, predsednik Porotnog suda Kleman Laržeron i njegovih dvoje zamenika, jedan muškarac, Pol Delorm, mladi sudija za porodične sporove, i jedna žena, Lora Berš, iskusna istražna sutkinja.

Za Delanou, sudbina Matilde Kolinjon nalazi se u rukama četiri nasumično izvučene žene. Njih četiri mogle bi da joj obezbede oslobađajuću presudu ako, i to samo ako, budu složno glasale. Zakon je veoma jasan: kad porota

ne postigne većinu od šest glasova, optuženi se oslobađa, čak i kad prosta većina naginje prema krivici. U pitanju je samo iluzija, Delanoa to dobro zna. Nikad nije izgovorio reč „oslobađanje“ tokom čitavog postupka, u dogovoru sa svojom klijentkinjom. U ovom predmetu veoma brzo je odlučio da odustane od traženja prostog puštanja na slobodu: pozivati se na legitimnu odbranu u slučaju osvete predstavlja strategiju osuđenu na propast, iz postupka u postupak. Čim istražni sudija nije prihvatio „potpunu neuračunljivost“ njegove klijentkinje i uputio je predmet pred porotni sud, Delanoa je znao da će moći da utiče jedino na kvalifikaciju zločina i odmerenu kaznu, ali ne i na presudu o krivici.

Tim pre što je postupak vodio nepristupačan sudija čiji uticaj na porotu može biti odlučujući. Predsednik Porotnog suda Kleman Laržeron biće apostol prava tokom većanja. Ugled je sudija već stekao. Njegovo ime je predmet podsmeha po kuloarima Parlamenta Bretanje gde se nalazi Porotni sud: o milosti ili širini* nema ni govora. „Nijedna zver nije toliko surova da ne poznaje samilost“, ali Kliment I nema samilosti. Pa ipak, to je jedan prijatan, obrazovan čovek, zaljubljenik u japonsku kulturu, sposoban za sporadične izlive duhovitosti, koji flertuje s ironijom nikad ne bivajući ni prezriv ni popustljiv. On jednostavno ima visoko mišljenje o pravu, koje smešta iznad svake druge razboritosti. Njegove odluke i njihova obrazloženja često se citiraju u pravnim časopisima kao uzori strogosti u rasuđivanju i analizi

* Aluzija na sudijino ime i prezime, u originalu na francuskom *Clément Laržeron*. Na francuskom *clément* znači „milostiv“, a *large*, koje je u korenu prezimena, „širok“. (Prim. prev.)

tekstova. Nikad nije bio okarakterisan kao surov ili bezdušan. Živa je ilustracija zastarelog izraza „krut poput pravde“ i nikakva lična situacija ne može ga nagnati da skrene sa svog pravca vladanja: pravo prevlađuje. Samo nam pravo omogućava zajednički život i predstavlja poslednju odbranu od populizma. „Nastavite da ismevate pravo, pustite mnjenje da sudi površno, kroz tvitove i postove, nametnite trenutnost i nesumnjivo ćete dobiti kaos i diktaturu!“, izjavio je Laržeron u jednom ljutitom uvodnom članku objavljenom u listu *Uest Frans* nakon predsedničkog pomilovanja Žaklin Sovaž.

U takvim okolnostima Delanoa se borio kod predsednika Apelacionog suda u Renu da procesom njegove klijentkinje predsedava žena. Politički pritisak, demonstracije feminističkih udruženja, stavovi ličnosti iz štampe, sa televizije, iz pozorišnog sveta, sve je vojevalo kako bi navodni zločini Matilde Kolinjon bili podvrgnuti sudu naroda predvođenog ženom. Ali Laržeron je odavno odlučio da će on predsedavati ovim procesom, i nijedna vlast, ni bretonska ni nacionalna, nije imala dovoljno smelosti da se izloži njegovom progonu. Čim se predmet pojavio u pisarnici, Laržeron ga je zgrabio i niko se nije usprotivio. Što se tiče dvoje zamenika, sudije za porodične sporove detinjeg izgleda i iskusnije istražne sutkinje, oni nisu zablistali aktivnim učesćem u glavnom pretresu. Postupajući po imenovanju prvog predsednika Apelacionog suda, sudije zamenici se smenjuju prilikom svakog zasedanja porotnog suda. Njihova uloga je da pomažu predsedniku suda tokom jednog zasedanja, odnosno u četiri-pet postupaka, u trajanju od petnaest dana, zatim se vraćaju u svoje sudnice svojim pisarima, svojim predmetima i svojim navikama. Predsednik

i njegovi zamenici ne čine dakle jedan tim, čak se retko kad i poznaju. U ovom slučaju, budući da Laržeron nije bio čovek koji deli pozornicu, zamenici su se morali zadovoljiti odgovaranjem na pitanja porotnika u pauzama ročišta. Po Delanoi, najverovatnije će oboje slediti preporuke predsednika. Računati na podršku istražne sutkinje samo zato što je žena bilo bi u najmanju ruku rizično. Stoga se advokat Delanoa koncentriše na dvojicu muških porotnika, vrebajući kakav znak saosećanja ili mimiku razumevanja. Upinje se da uhvati pogled, makar samo jedan, kako bi ponovo preneo svoju poruku: „Ne osuđujte moju klijentkinju onako kako je to od vas tražio tužilac. Ona ne predstavlja pretnju za društvo. Ne dozvolite da vas zloupotrebe dužnošću da pošaljete poruku. Oslobodite je, dovoljno je patila.“ Uzalud. Nijedan od dvojice muških porotnika ne diže pogled na klupu odbrane.

Po završetku izlaganja njenog advokata, kao što je dogovoreno prethodnog dana, optužena je ustala kako bi odgovorila na pitanje predsednika:

– Gospođo Matilda Kolinjon, imate li nešto da dodate u svoju odbranu?

– Da, gospodine predsedniče, zahvaljujem vam.

Srednje visine, kestenjaste kratko ošišane kose i očiju svetlosmeđe boje koja vuče na žuto, Matilda Kolinjon deluje slično, bezopasno, daleko od slike varvarke koju je predstavio javni tužilac ili hladnokrvne nakaze kako je prikazuje jedan deo uspaljenika na društvenim mrežama. Nije našminkana, ništa ne sme da ulepša njen od zatvorenosti zagasiti ten, a obučena je skromno, u crne pantalone, bež rolku i široki pamučni blejzer boje sivog laporca. Govori glasom u kom se oseća prikrivena emocija.

– Dame i gospodo porotnici, svesna sam danas da sam učinila nešto loše. Stojim pred vama i izražavam svoje žaljenje. Trebalo je da se uzdam u pravdu svoje zemlje umesto da je delim sama. Zaslužujem da budem ovde pred vama. Dve godine i sedam meseci sam u zatvoru, to znate. Hiljadu dana. Svi ste živeli šezdeset dana u karantinu i mogli ste oceniti šta znači lišavanje slobode. Ja sam hiljadu dana odvojena od svojih dveju kćeri. Zna li šta to znači ne videti više svoju decu osim u sobi za posete? Da li zaslužujem da budem kažnjena još strože za svoj postupak? To je na vama da odlučite. Kad se budete izjašnjavali, setite se molim vas da ja, ja ništa nisam tražila. Nisam nikad naudila nikome pre nego što mi se put ukrstio s ova dva čoveka. Našla sam se na pogrešnom mestu u pogrešnom trenutku, bila sam napadnuta i reagovala sam. Loše, priznajem. Ali nikada ne bih počinila ta dela da nisam bila napadnuta. Imate sve elemente kako biste doneli odluku. Možete da me osudite. Spremna sam. Ali, osuđujući mene, osuđujete i Konstans i Žili, moje dve kćerke. One će rasti bez svoje majke. Pogledajte ih, molim vas, i pomislite takođe na njih kad budete odlučivali o mojoj sudbini. Zahvaljujem vam.

Eto. Delanoa se sklopčao kako bi sakrio svoju razdraženost. Matilda je prenebregnula njegove preporuke: nije trebalo da govori o svojim kćerkama. U svom pokajničkom činu, trebalo je *prvo* da izrazi žaljenje što je radije uzela pravdu u svoje ruke nego da je ostavi institucijama svoje zemlje, i *drugo* da izrazi žaljenje zbog ogromnog bola koji je nanela oštećenima. Delanoa je znao da previše traži od nje, da Matilda verovatno neće moći izraziti

ni najmanje žaljenje za svoje napasnike. Ali bez sumnje nije dovoljno insistirao na kontraproduktivnoj strani pozivanja na decu. Dve devojčice su u sudnici, sud ih je saslušao prilikom ispitivanja o ličnosti optužene, svi u publici čuli su njihove izjave u kojima dečjim glasom opisuju ljubav koju osećaju prema svojoj majci. Kontrast između slike varvarke koju je razradila optužnica i voljene majke bio je uspostavljen, nije bilo potrebe da se bilo šta dodaje. Advokat proklinje. Njegova klijentkinja je raskrčila put Laržeronu. Već ga čuje kako ispaljuje porotnicima: „Milost je za prinčeve. Ovo ovde je porotni sud, a ne vrt čudesa. Kad bi svi zločinci koji imaju decu bili oslobođeni, dozvolite mi da vam kažem da vaša deca nikad više ne bi bila bezbedna!“ Zasad, Matilda je ponovo sela. Porotnici su saslušali njenu molbu, i naravno, ne gledajući advokata, skrenuli su poglede ka dvema devojčicama, koje su sedele jedna pored druge, između majke optužene i njenog bivšeg muža. Konstans, devet godina, i Žili, sedam. Ovo poslednje ročište, predviđeno za završnu reč odbrane, jedino je na kom im je Matilda dozvolila da prisustvuju, uz Delanoinu saglasnost. Kontrast između ozbiljnosti situacije i detinjstva koje se očitava na njihovim licima prošaranim riđim pegicama, dirljiv je. Jesu li svesne šta se odigrava u tom trenutku? Već hiljadu dana lišene su svoje majke. Trebalo je ponovo naučiti živeti s ocem Erveom, tri godine nakon traume razvoda i haotičnog usvajanja režima viđanja tokom svakog drugog vikenda i polovine školskih raspusta. Delanoa nije još bio zadužen za predmet prilikom zadržavanja Matilde Kolinjon u pritvoru, ali njegov prethodnik nije uspeo da

izbегne rešenje o zadržavanju koje ide uz istragu. Prvi prioritet kom se Delanoa posvetio, kad ga je angažovala Matildina majka, bio je da pokuša da povrati slobodu svojoj klijentkinji. Avaj, bezuspešno. Sudija koji odlučuje o puštanju na slobodu i zatvaranju, muškarac, svakih šest meseci donosio je obrazloženo rešenje o produženju pritvora nakon „saslušanja obe strane“, prema svetoj izreci. Obe strane! Advokat Delanoa nikad nije stekao utisak da je bio saslušan, a još manje shvaćen. Pošto je zaprećena kazna veća od dvadeset godina, ograničenje od dve godine pritvora bilo je mirno, sasvim zakonski prekoračeno. U čitavoj toj nesreći, Matildini uslovi u pritvoru nisu bili toliko mučni kao oni s kojima su se suočili porotnici prilikom svoje posete Ren-Vezenu. Ženski zatvor u Renu jedina je isključivo ženska kaznena ustanova u Francuskoj. Smešten na dva koraka od železničke stanice, u centru grada, primio je varalicu Terez Amber i oceubicu Violet Nozijer.* Osmišljen po uzoru na manastir, na zemljištu od devet hektara, ograđeni prostor podignut pod Napoleonom III organizovan je oko jedne bašte i jedne fontane. Svih dvadeset osam ćelija zatvorske kuće imaju po dva kreveta, pa smo daleko od zatvoreničke prenaseljenosti, pošto je zadržavanje žena u pritvoru retko. Ako Matilda bude osuđena, premestiće je u drugi

* *Thérèse Humbert* (1856. do posle 1936) bila je francuska varalica koja se predstavljala kao naslednica izmišljenog američkog milionera Roberta Kraforda.

Violette Nozière (1915–1966) osuđena je za ubistvo oca, kog je optuživala za seksualno zlostavljanje, što je bio jedan od prvih slučajeva incesta koji su se pojavili u modernoj francuskoj štampi. Najpre je osuđena na smrt, zatim joj je kazna ublažena; puštena je na slobodu 1945. godine. (Prim. prev.)

deo dvorišta, u kazneni zavod. Tamo će biti smeštena u jedno od dvanaest odeljenja, pri čemu svako odeljenje čini dvadesetak ćelija, jedan zajednički prostor, kuhinja i praonica. Ćelije imaju jedva sedam kvadratnih metara, ali su isključivo individualne. Luksuz? Možda. Ali odatle do toga da tamo provede dvadeset godina...